316.774 ; 378.6:792(497.11)
ID: 192249612

Mirko Štark[1]
Akademija umetnosti Novi Sad, Univerzitet u Novom Sadu,
Novi Sad, Srbija

KVALITETNO OBRAZOVANJE KREATIVNIH PRODUCENATA KAO FAKTOR PROFESIONALIZACIJE MEDIJA U SRBIJI

Apstrakt:

Istorija nas uči da postoje određene zakonitosti u razvoju kulture i nastajanju novih medija. Pre svega, nastanak novih medija redovno zatiče obrazovni sistem nespremnim. Kako napredak nikoga ne čeka, kadrovske potrebe se zadovoljavaju angažovanjem neukih ljudi koji svojim entuzijazmom i željom za učenjem nadoknađuju nedostatak znanja. Daljim razvojem medija dolazi do potreba za novim kadrovima i do raslojavanja postojećih na one koji su uz rad toliko naučili da predstavljaju pokretačku snagu i na one koji za to nisu sposobni i postaju balast koji sprečava dalji razvoj. Oni manje sposobni polako odlaze ili ostaju na začelju bez šanse za napredak. Oni sposobniji se susreću sa paradoksom koji se ogleda u velikom stečenom iskustvu sa jedne strane i sa nemogućnošću praćenja novih trendova u tehnologiji i menadžmentu bez kvalitetnog i sistematičnog obrazovanja. Naravno, svako društveno odgovorno društvo se trudi da ozbiljno i kvalitetno pripremi kadrove za ovu izuzetno važnu oblast. Ne smemo zaboraviti i činjenicu da je ovo segment u kome veoma važnu ulogu treba da igraju mladi ljudi. To je prostor u kome visokoškolske ustanove nalaze svoje mesto i čine ključnu ulogu u profesionalizaciji u sferi kulture i medija.

Ključne reči

kultura, mediji, producenti, profesionalizam, povezivanje, odgovornost

Jedan od ključnih problema u kulturi zemalja u tranziciji je nizak nivo profesionalizma. Ovaj problem se javlja iz nekoliko razloga. Jedan od najvažnijih je što u periodu državnog upravljanja kulturom dolazi do sprečavanja uticaja tržišta i savremenih trendova u menadžmentu u ovoj oblasti, što najviše utiče na takozvane kolektivne medije kao što su pozorište, film, radio i televizi-

1 starkmr@eunet.rs

ja. Nakon korenitih promena i značajnog smanjenja uticaja države na ovaj važan segment društvenog života dolazi do poplave novih subjekata koji u velikom broju slučajeva svoju kadrovsku bazu popunjavaju neobrazovanim i priučenim ljudima. Takvom strategijom se rešava akutni problem, ali se u dugoročnom pogledu ograničava razvoj ovih organizacija. Sa pozitivnim promenama, stvaranjem kvalitetnog zakonskog i tehničkog okvira za poslovanje u ovoj oblasti kao i razvojem konkurencije, javlja se potreba za obrazovanim i kreativnim kadrovima bez kojih je nemoguća profesionalizacija i dalji napredak cele ove oblasti. U ovom procesu najvažniju ulogu igraju visokoškolske ustanove specijalizovane za obrazovanje ovih profesija kao i njihovo međusobno povezivanje.

Da bismo bolje razumeli situaciju u kojoj se danas nalazimo, moramo proći kroz istorijat razvoja filma i televizije na našim prostorima. Većina onog što sledi odnosi se u velikoj meri i na sve zemlje bivše Jugoslavije. Pre Drugog svetskog rata su se filmovi, u tadašnjoj Kraljevini Jugoslaviji, proizvodili na principu pojedinačnih proboja i ogromne lične energije pojedinaca. I pored nekoliko značajnih filmskih ostvarenja, proizvodnja je bila siromašna i zasnovana mnogo više na entuzijazmu nego na čvrsto utemeljenom znanju. Nakon rata i prvobitnog zamaha u obnovi ratom razorene zemlje počinje i obnavljanje filmske produkcije. Ona se stvara na principima planske proizvodnje koja je dominirala i u svim ostalim oblastima privrednog i društvenog života. Rukovodstvo države je shvatilo koliki je propagandni potencijal filma. Akademija za pozorišnu umetnost je osnovana 1949. godine u Beogradu sa planom da obučava pozorišne reditelje i glumce. Tek početkom 60-ih godina otvaraju se novi smerovi, pa su zainteresovani mladi ljudi a i iskusni filmski i televizijski radnici po prvi put dobili priliku da na organizovan način steknu stručno znanje. Iz ove visokoškolske ustanove izrasta i Fakultet dramskih umetnosti. Pitamo se ko su bili prvi producenti naših filmova u periodu posle Drugog svetskog rata? Škola za to tada još nije bilo, a taj važan posao je neko morao da radi. Bili su to ljudi koji su došli iz raznih struka i najvažnije je bilo da budu snalažljivi i da budu u dobrim odnosima sa direktorima produkcijskih kuća, sa rediteljima i sa Partijom. Oni su svoj posao obavljali sa promenljivim uspehom ali ipak mnogo bolje nego što bi se to moglo očekivati. Oni koji su se služili raznim nezakonitim i nepoštenim sredstvima su naneli dugoročnu štetu producentskoj struci.

U međuvremenu se pojavljuje i novi medij – televizija, koji u početku pažljivo traži svoje mesto na tržištu, a ubrzo kreće u veliku ofanzivu i preti da potisne postojeće medije. Sve se odvija pod budnom kontrolom vlasti i

kroz direktan uticaj na izbor sadržaja, autora koji su mogli biti angažovani, kao i kroz upravljanje finansijskim tokovima. Država je tada bila vrhovni producent. Ekspanzijom televizije pojavljuje se potreba za većim brojem kvalitetno obrazovanih producenata koji će na stručan i profesionalan način stvoriti uslove za sve veću proizvodnju. Vodeću ulogu u ovom procesu su odigrale visokoškolske ustanove u glavnim gradovima republika. To je bilo vreme kada su nosioci filmske proizvodnje bili: Avala film, Jadran film, Sutjeska film, Viba film, Vardar film, Lovćen film i Neoplanta film. Centri televizijske proizvodnje i emitovanja su takođe bili u glavnim gradovima republika i pokrajina: RTV Beograd, Zagreb, Ljubljana, Sarajevo, Skoplje, Titograd, Priština i Novi Sad. Većina ovih centara je svoj rad započela sa kadrovima iz filmske industrije i priučenim ljudima. Vremenom, kvalitetniji kadrovi su se školovali uz rad, a drugi su ili ostajali na nižim pozicijama ili su napuštali posao. Sve je tako teklo do 1991. godine, kada se raspadom države negde prećutno, a negde planski, ali bez ikakvog kriterijuma, dozvoljava otvaranje privatnih televizijskih i radio stanica. Srbiju je preplavio talas raznoraznih radio i televizijskih emitera. Većinu su otvorili manje ili više uspešni biznismeni koji su u tome videli način za ličnu promociju, propagandu svojih proizvoda, laku i brzu zaradu i sticanje moći. Bilo je to vreme slabe ili nikakve državne kontrole medija (osim u sferi političke propagande). Većina ovih stanica je radila bez dozvole i skoro da nije bilo manjeg mesta koje nije imalo svoju televizijsku stanicu a u većim gradovima ih je bilo i više od 10. Ko su bili ljudi koji su radili u ovim stanicama? U najvećem broju slučajeva to su bili ljudi koji nikada do tada nisu imali radno iskustvo u ovoj oblasti. Radili su kako su znali i umeli i to se vrlo dobro videlo po programu koji su emitovali. Većina njih je opstajala zahvaljujući tome što je država vodila više nego tolerantnu kontrolnu politiku, a gledaoci su voleli svoje lokalne junake. Nakon društvenih promena u Srbiji 2000, dolazi do uređenja medijskog tržišta pa se mnoge stanice, ne mogavši da zadovolje ni elementarne zakonske uslove, gase. Oni emiteri koji su želeli da opstanu suočavaju se sa velikim finansijskim opterećenjima za licence, zadovoljavanjem tehničkih uslova, plaćanjem doprinosa i primanja zaposlenima kao i borbom sa konkurencijom. U današnje vremene, jedan od osnovnih elemenata za opstanak, a često i presudan faktor uspešnog poslovanja svakog ambicioznog i savremenog televizijskog sistema jeste visokostručni kadar. Ovo je posebno izraženo u oblasti top menadžmenta. Svi oni televizijski sistemi koji žele da napreduju i da opstanu na neumoljivom medijskom tržištu moraju da investiraju u kvalitetne kadrove. U tom procesu je šansa za zaposlenje mladih, visokoobrazovanih i kreativnih ljudi.

U vreme raspada države u filmskoj industriji dolazi do urušavanja većine producentskih kuća. U periodu izuzetno niske proizvodnje one nisu mogle da opstanu pošto su bile projektovane za mnogo veću produkciju a i izostala je pomoć vlasti, koje su se bavile, za njih, važnijim problemima. Pojavile su se manje producentske kuće koje su najčešće osnivali filmski stvaraoci drugih struka (glumci, reditelji itd). One su pokazale veliku fleksibilnost, sposobnost za prikupljanje novca i za proizvodnju na sasvim drugačijim principima nego što je to bilo do tada. Naravno, i njima će, u borbi sa konkurencijom i teškim uslovima poslovanja, biti potrebne usluge mladih, kreativnih i visokoobrazovanih producenata ukoliko žele da nastave svoj uspešan put. U proteklom periodu smo svedoci određenih poteza državnih organa iz kojih vidimo da prepoznaju značaj privlačenja svetskih produkcija u našu zemlju. Ukoliko ovaj trend bude pratilo podizanje opšte pravne sigurnosti i naša zakonska regulativa, možemo očekivati novi zamah filmske industrije i još jednu veliku šansu za naše diplomce.

Ne smemo zaboraviti ni savremena kretanja u pozorišnoj organizaciji. I u našim pozorištima postepeno počinje primena producentskog modela koji se pokazao kao jedini uspešan i ekonomičan u velikom broju svetskih pozorišta.

Pred nama je i ogroman svet interneta i tržište video igara. I u tim oblastima naši studenti već pronalaze svoj interes i posao. Naš je zadatak da ih za to pripremimo. Dakle, naše diplomce očekuje šansa ali i ozbiljna borba u kojoj samo kvalitetom, odgovornošću i kreativnošću mogu sebi da prokrče put u ovoj profesiji koju toliko volimo i poštujemo. Sve ove okolnosti pred nas stavljaju ogromnu odgovornost. Treba naše studente da naučimo, sa jedne strane načinu poslovanja koje danas funkcioniše, a sa druge strane da ih pripremimo za vreme koje dolazi, vreme mnogo uređenijih odnosa, kada će biti normalno da se pravila profesije poštuju. Posebno ističem visoka moralna i etička načela jer je i deo misije naših studenata da sruše mit o producentu-prevarantu za koji možemo da zahvalimo određenom broju ljudi koji su zalutali u ovu oblast i napravili ogromnu štetu ugledu profesije.

Ono što društvo u celini dobija kvalitetnim producentskim kadrom je mnogo viši nivo poštovanja pravnih i etičkih normi, ekonomičnije poslovanje i mnogo više profesionalizma u medijima. To će stvoriti i bolju klimu za kreativno izražavanje, što će rezultirati i kvalitetnijim programskim sadržajem.

Važno je da istaknemo još jedan izuzetno važan aspekt koji se odnosi na naš region. Živimo u zemljama relativno male ekonomske moći, što se neminovno odražava i na sferu kulture. Naša velika šansa jeste u povezivanju i radu na zajedničkim projektima. Postoje brojni međunarodni fondovi koji su spremni da podrže zajedničke projekte i samo od naše spremnosti da sarađujemo zavisi da li ćemo tu šansu iskoristiti mi ili neko drugi. U situaciji kada novca nigde nema dovoljno, propuštanje ovakve šanse smatram katastrofalnim. Imamo odlične pozitivne primere u oblasti filmske i televizijske proizvodnje i naša je obaveza i odgovornost da našim studentima ukažemo na važnost ovog procesa i da ih povezujemo sa studentima u regionu. Zato je neophodno da se i mi, njihovi predavači, bolje povežemo i organizujemo. Međunarodna konferencija Menadžment kulture i medija u društvu znanja je najbolji primer i ukazuje na smer kojim treba da se krećemo ukoliko želimo da napredujemo.

Mirko Štark
Academy of Arts, University of Novi Sad, Novi Sad, Serbia

QUALITY EDUCATION OF CREATIVE PRODUCERS AS A FACTOR OF MEDIA PROFESSIONALISATION IN SERBIA

Summary

History teaches us that there are certain norms in the development of culture and new media creation. First of all, new media creation always encounters an unprepared educational system. As progress waits for no one, personnel needs are satisfied by the engagement of unskilled workers whose enthusiasm and desire for knowledge compensate for their deficiencies. This development leads to a need for new personnel and to a division of the existing ones into those who have learned so much that they represent the driving force and those who are incapable and become a burden that prevents further development. We should not neglect the fact that this is a segment in which young people occupy a very important space. Of course, every responsible society makes efforts to prepare quality personnel for this important field. This is an area in which higher education institutions find their place and play a pivotal role in the professionalization of culture and media.

Key words*: culture, media, producers, professionalism, networking, responsibility*